

УДК 7.048.3

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2024-2-13>

Михайло СИДОР

кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Львівська обл., Україна, 82100

ORCID: 0000-0003-1616-6075

Бібліографічний опис статті: Сидор, М. (2024). Абстрактне в образотворчості сьогодення: обумовлена актуальність та гонитва за «сучасним». *Fine Art and Culture Studies*, 2, 99–104, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-2-13>

**АБСТРАКТНЕ В ОБРАЗОТВОРЧОСТІ СЬОГОДЕННЯ:
ОБУМОВЛЕНА АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ГОНИТВА ЗА «СУЧАСНИМ»**

У статті висвітлено авторську позицію щодо визначення сучасних наративів дієвості абстрактного в системі функціонування образотворчого мистецтва сьогодення, представлено на суспільний огляд ключові аспекти аналізу причин і принципів звернення нинішніх вітчизняних митців (живописців, графіків, скульпторів) до абстрактної виражальності як такої. Спонукальним чинником до проведення такого дослідження послужило бажання з'ясувати, що є найбільш вагомим і значимим для повноти вираження у цій сфері.

Мета статті – дати оцінку абстрактного, як чинника і виразника сучасних поступів вітчизняних митців, визначити співвідношення в ньому обумовленої актуальності та «гоніння за сучасним».

Методологія. Механізм розгляду піднятих питань побудований на основі комплексного аналізу природи абстрактного, його актуальності в процесах пошуків нинішніми митцями інноваційних форм творчого вираження. Основні методи роботи – пошуково-бібліографічний, мистецтвознавчий, діахронно-синхронний, спостереження, аналітичний, компаративний, інтеграційний, абстрагування, диференціювання, систематизації.

Наукова новизна. Вперше робиться спроба об'єктивно вивести алгоритм продуктивної реалізації художника через призму абстрактного, апелюючи безпосередньо до спонук, принципів і механізмів послуговування засобами абстрактної виражальності. Означено два ключові аспекти, якими в принципі конституюються сучасні вітчизняні абстракціоністи: суть одного розкривається через формулу дій «від об'єктивно затребуваного і актуального до суб'єктивного вираження опрацьованого», а другого – у радикально протилежному русі – «від суб'єктивного, індивідуального до виходу на загальне».

Висновки. Підкреслено, що мистецький твір з'являється як результат зародження і реалізації творчої ідеї. Тому безпосередньо судити про ступінь досягнення наміченої мети у роботі може лиш сам її автор. Однак у цьому дослідженні «під оцінку» ставилася не стільки якість абстрактних творів, виконаних сучасними українськими митцями, як самі принципи провадження роботи у цій сфері, механізми добору авторами алгоритмів виконання творів такого ґатунку, пошуку їх контенту, манер стилістично-образної подачі та прийомів технічного втілення унаочнюваного.

Ключові слова: абстрактне мистецтво, актуальність, дієвість, сучасне, суб'єктивне.

Mykhailo SYDOR

PhD of Art Criticism, Associate Professor, Associate Professor at the Vocal and Choral, Choreographic and Visual Arts Department, Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University, 24 Ivan Franko str., Drohobych, Lviv region, Ukraine, 82100

ORCID: 0000-0003-1616-6075

To cite this article: Sydor, M. (2024). Abstraktne v obrazotvorchosti sohodennia: obumovlena aktualnist ta honytva za «suchasnym» [Abstract in today's art: conditioned relevance and chasing the «modernen»]. *Fine Art and Culture Studies*, 2, 99–104, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-2-13>

**ABSTRACT IN TODAY'S ART: CONDITIONED RELEVANCE
AND CHASING THE «MODERNEN»**

The article highlights the author's position regarding the definition of modern narratives of the effectiveness of the abstract in the functioning system of today's fine art, presents for public review the key aspects of the analysis

of the reasons and principles of the appeal of current domestic artists (painters, graphic artists, sculptors) to abstract expressiveness as such. The motivating factor for conducting such a study was the desire to find out what is the most significant and significant for the fullness of expression in this area.

The purpose of the article – is to give an assessment of the abstract as a factor and an expression of the modern actions of domestic artists, to determine the relationship between the actuality stipulated in it and the «pursuit of the modern».

Methodology. The mechanism for consideration of the raised questions is built on the basis of a complex analysis of the nature of the abstract, its relevance in the search processes of modern artists for innovative forms of creative expression. The main methods of work are search-bibliographic, art history, diachronic-synchronous, observational, analytical, comparative, integration, abstraction, differentiation, systematization.

Scientific novelty. For the first time, an attempt is made to objectively derive the algorithm of the artist's productive realization through the prism of the abstract, appealing directly to the motivations, principles and mechanisms of using the means of abstract expressiveness. Two key aspects with which modern domestic abstractionists in principle are connoted are identified: the essence of one is revealed through the formula of actions «from the objectively demanded and actual to the subjective expression of the elaborated», and the second – in a radically opposite movement – «from the subjective, individual before going public».

Conclusions. It is emphasized that a work of art appears as a result of the birth and realization of a creative idea. Therefore, only the author can directly judge the degree of achievement of the intended goal in the work. However, in this study, it was not so much the quality of abstract works performed by modern Ukrainian artists that was «under evaluation», but the very principles of work in this field, the mechanisms of the authors' selection of algorithms for the execution of works of this type, the search for their content, the manner of stylistic and figurative presentation and techniques technical embodiment of the visualized.

Key words: abstract art, relevance, effectiveness, modern, subjective.

Актуальність проблеми. Світ абстрактного різноликий і різнобарвний, багатий на змісти, смисли, емоційну дієвість своєї виражальності. Сьогодні його «актуальною мовою» послуговується дуже багато мистців (Голубець, 2022, с. 174–175). Серед нинішньої української мистецької спільноти – доволі «зрілі» (і за віком, і за фахом) та порівняно «молоді» пропагатори наративів абстрактного. Це, зокрема: Олександр Дубовик (1931 р. н.), Володимир Цюпко (1936), Микола Малишко (1938), Віктор Маринюк (1939), Валерій Басанець (1941), Петро Малишко (1941), Анатолій Криволап (1946), Тіберій Сільваши (1947), Юрій Шеїн (1947), Василь Сад (1948), Сергій Савченко (1949), Василь Бажай (1950), Петро Лебединець (1956), Олександр Бабак (1957), Андрій Гладкий (1960), Микола Журавель (1960), Петро Бевза (1963), Назар Білик (1979), Владислав Мельник (1996) та ін. Кожен з них та багатьох «подібних» їм на свій манерний лад, оригінальними прийомами, експресивною виразністю з певною філософською наповненістю вводить у сучасний художній простір цікаві ідеї «нефігуративного» формату, з кодованими контекстами вираження станів людської чуттєвості, настроєвості, асоціативних рефлексій, балансуєючи повсякчас між профанним та сакральним (Дубрівна, 2022, с. 148).

При намаганні провести об'єктивний аналіз самих спонук до таких творчих виражень мимоволі постають відверті запитання: Що

рухає помислами художника, коли він звертається до абстрактного? А чи насправді абстрактне мистецтво є «сучасним» і що таке взагалі «сучасне», як воно відповідає запитам нинішнього соціуму, зокрема українського? Чи має сьогоднішня популяризація абстрактного мистецтва об'єктивну основу, належні пояснення? Чи це лиш «дань мистецькій моді» на всяке «авторське», «нове», «нетипове» і навіть «надчасове»? (Вишеславський, 2015, с. 87). Іншими словами, такими питаннями актуалізується дилема: звернення до абстрактного у сьогоденні – це об'єктивна, обґрунтована раціональними причинами закономірність образотворчого вираження, чи суто суб'єктивне представлення художником свого творчого «Я», можливості «заявити про себе» саме у такий чи хоча б у такий спосіб, оминаючи академічні вишколи та класичні наративи образотворчості, які у низці співставлень та порівнянь вимагають значно вищих зображально-виконавських навичок і вмій (Міронова, 2021, с. 176).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий інтерес до нинішніх поступів українського абстрактного мистецтва викликаний, як мінімум, трьома причинами. Першою виступає бажання вивчити усі теперішні його наративи як характерного чинника і представника так званого «сучасного мистецтва». Постановка такого зумовлює звернення і до дослідження дієвості його висхідних позицій, визначення алгоритмів виходу в соціум його творів, механізмів усві-

домлення закладених у них «сміслових інформацій» їх безпосереднім реципієнтом – глядачем. Це постає другою з розглянутих причин. Третньою є прагнення визначити зв'язки між сучасним баченням абстрактного і його «базисами», які квінтесентно позиціонували на початку ХХ століття, в часи геніальних творчих поступів Василя Кандинського, Казимира Малевича, Піта Мондріана, Робера Делоне, Франтішека Купки, інших метрів-абстракціоністів світового рівня. Тут також пошуки теперішніх наслідувань «архаїки абстрактного», тих образних графем, кодованих знаків, символів, якими зароджувалися абстрактні контексти прапрадавньої художньої творчості та розвивалися наступні, відповідні їхній природі, образотворчі вираження.

З числа вітчизняних таких праць, що побачили світ упродовж двох крайніх десятиліть, до безпосереднього аналізу нами були обрані саме ті наукові розвідки та вповні «об'ємні» напрацювання, тематика яких хоча б якоюсь мірою є дотична до піднятої нами проблеми. Авторами наукових статей такого характеру є, зокрема, Т. Ємельянова (2002), О. Авраменко (2006), О. Федорук (2006), Л. Турчак (2007), М. Юр (2009), Д. Скринник-Миська (2014, 2019), Г. Вишеславський (2015), А. Дубрівна (2016), О. Кириченко (2017), О. Муха (2017), В. Корнієнко В. (2019), О. Собкович (2020), Л. Горбатенко (2021), Н. Кондрашова (2021), Т. Міронова (2021) та ін. Серед монографічних видань (персональних і колективних монографій) актуальними й безумовно вагомими постають результати наукових досліджень В. Сидоренка (2008), Г. Вишеславського та О. Сидора-Гібелінди (2010), О. Голубця (2012, 2022), Л. Смирної (2017), М. Атлантової-Даллади (2020) та ін. Особливої уваги заслуговує дисертаційна праця на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства А. Дубрівної, видана для загалу монографією «Абстракція як феномен образотворчого мистецтва України» (2022). Авторка системно розкриває природу та сутнісні характеристики абстрактної образотворчості, місце і роль абстрактного в художній культурі України, доводить, що семіотичні форми абстрактного мистецтва є загальнозрозумілими, оскільки складаються у своєрідну і неординарну образну мову, яка є первинною в системі художніх зна-

ків. У підсумках напрацьованого ствердно означається, що в умовах сьогодення мова абстракції – це універсальна і безумовно видовищна форма транслювання основних гуманістичних та цивілізаційних цінностей діалогу культур (Дубрівна, 2022, с. 167–170).

Мета дослідження – проаналізувати суть абстрактного, як характерного складника і виразника сучасних поступів вітчизняних митців, безпосередньо апелюючи до висунутої дилеми – яке тут співвідношення його об'єктивно обумовленої актуальності та «модного гоніння за сучасним».

Виклад основного матеріалу дослідження. За часи існування людство сформувало багато різних сфер для своєї життєвої зайнятості, винайшло чимало різних засобів і механізмів полегшення своєї праці, виведення її на всякі можливі рівні продуктивності. В органічній єдності з такими процесами людина кратно урізноманітнила й продукти своєї розмаїтої діяльності у тій чи тій галузі життєвих поступів. Було змодельовано й не менше алгоритмів творення і реалізації тої чи іншої матеріальної та духовної продукції, а також відповідних їм форм комунікації з навколишнім світом. В руслі усього цього особливе місце займає царина мистецької діяльності, з різноманіттям своїх видових і жанрових проявів, способів і прийомів художнього вираження, манер трактування втілюваного, відтворюваного, унаочнюваного і т. ін. (Скринник-Миська, 2014, с. 55–56). Однією із гілок розлогого вираження усяких таких поступів і звершень через призму образотворчості є абстрактне мистецтво.

Термінологічна визначеність таких понять, як «абстрактне», «абстракція», «абстрактне мистецтво» сьогодні не потребує жодних додаткових пояснень. Їх семіотичний розбір, аналіз властивих їм «функціональних концепцій» в системі образотворчості чітко доводять, що це царина безпредметного, нефігуративного художньо-творчого вираження (Рудик, 1999, с. 69). Це світ зосередження на емоціях, враженнях, де «працюють» образні уявлення, породжені чуттєвими асоціаціями, відволіканням від всякого реалістичного, природотворного, предметно уподібненого. Тут здійснюється абстрагування від усього того, що здатне вводити нас у конкретну реальну дійсність, звичний світ предметів, об'єктів, їх застосун-

ків і т. ін. (Юр, 2009, с. 90). Звідси випливає, що абстрактні твори – це унаочнення уявного й чуттєвого, поле показу асоціацій, вражень, всяких кодових смислів нашого позареального буття.

Якщо усе це розглядати з позиції форми мислення в мистецтві, зокрема в образотворчому (живописі, графіці, скульптурі), напряду / виду мистецького сприйняття і вираження світобачення кожного із нас, укладу нашого творчого внутрішнього «Я», прерогатив, якими людина оперує у сприйнятті і розумінні певного виду мистецтва, відповідного напряду творчості тощо, то наявність і дієвість усяких таких аспектів «абстрактного» є також доведена і з позиції художньої практики, і зі сторони науки, передусім мистецтвознавчої. Для підтвердження сказаного хочемо скористатися висновком відомої української мистецтвознавиці, сьогодні ще й вітчизняної «хранительки» Музею Ханенків у Києві Ганни Рудик, що абстрактне мистецтво є одним з радикальних винаходів ХХ сторіччя, а в багатьох європейських і американських країнах промовистість абстрактного стала по суті «принагідною заміною» реалістичної подачі відтворюваного, яка упродовж тривалих часів і навіть цілих епох була провідним засобом та дієвим механізмом у пошуках і унаочненнях «чистої універсальної форми» (Рудик, 1999, с. 69).

Суть усього окресленого дозволяє зацентувати на тому, що всякий контекст абстрактного є продуктом творчих помислів художника, сповідуваних чи уподобаних ним прийомів художнього вираження. Це буквально означає, що те, котре подається мовою абстрактного, зовнішньо, зримими абстрагованими формами, барвами, тонами, іграми пластичного або строго геометричного чи певних інших «нефігуративних» модуляторів і виразників її абетки (Юр, 2009, с. 90), є безпосередньо адаптованим і тематично скерованим до відповідно шифрованого, кодово-образного розкриття тих чи інших об'єктивно вмотивованих концептів і тенденцій нашого життя, нашого духовного мікрокосму, всякого тут індивідуального і особистого. Відтак, внутрішній зміст такого, закладуваний у ньому смисл, втілювані думки, ідеї, розуміння світу загалом чи власне відтворюваної проблеми є не просто авторськими, а виключно суб'єктивними.

Проте, звертаючись знову до сутності чи то мистецтва загалом, чи якогось конкретного його виду, говоримо, що мистецтво соціальне, завжди підпорядковане певним суспільним запитам (Горбатенко, 2021, с. 363). Тому і тут, в аналізах абстрактного зображувального мистецтва, відповідної його реалізації засобами живопису, графіки, скульптури, всяке суб'єктивне так чи інакше є чи має бути прив'язане до реальних запитів часу, суспільних культурних інтересів, відповідних тенденцій і напрямів розвитку мистецтва як такого. Без урахування усього цього всяка мистецька творчість, в тому числі і абстрактного спрямування, є лиш «ремеслом фантазування», намаганням «писати без знання грамоти правопису», «розповідати без розуміння суті обговорюваного», а зрештою, «мистецтвом епатажу» (Турчак, 2007, с. 171).

Представлене вище розкриває рух нашої думки за алгоритмом – «від позиціювання об'єктивного, реально затребуваного, актуального в часі і просторі до його вираження через суб'єктивне». Однак, якщо до цієї формули підійти під іншим кутом, рухатися за протилежним вектором, відштовхуючись від суб'єктивного, то матимемо дещо інший стан речей. Коли митець творить, він має бути свідомим не лише у тому, що зображує, що є «предметом» візуалізації, але й для чого він це робить, що є метою його творчих шукань, що обумовлює появу цієї мети чи ідеї (Собкович, 2020, с. 54–55). Відкидаючи у процесі творення хоча б на мить такі питання, як «Для чого?», «З якою метою?», «Який зв'язок між зображуваним та актуальним?», «Що нового привнесе моя робота у світ мистецтва?», автор заздалегідь програмує (свідомо чи підсвідомо) свою роботу (виконуваний твір) на низьку суспільну оцінку і таку ж соціальну вартісність. І це буде реальним навіть за умови, якщо виконавська складова такого творіння характеризуватиметься дуже високим рівнем майстерності. Звідси випливає ще один важливий момент – всяке суб'єктивне у мистецтві, в тому числі і в абстрактній виражальності так чи інакше підпорядковується об'єктивному, тому, що обумовлюється реальними життєвими тенденціями, запитам, потребами і т. ін.

Далі хочемо торкнутися ще одної проблеми – спонукання до абстрактного вираження, природи тих причин чи чинників, якими керується митець при зверненні до

засобів і механізмів нефігуративного, безпредметного мистецтва.

Визначаючи зміст та засади функціонування «сучасного мистецтва», презентатором якого показно виступає й обговорювана нами абстрактна виражальність, мистецтвознавці чітко зауважують, що навіть попри всяку свою надмірну тривіальність, загальну «недосказаність» або ж «завуальованість» творіння сучасного мистецтва неодмінно контекстуальні (Міронова, 2021, с. 176). Послугуючись, зокрема, мовою художньої абстракції, специфікою нефігуративного унаочнення думки, кожен митець у своєму творі про щось розповідає. Однак, згідно наших тривалих спостережень, аналізів роботи і робіт митців, з якими безпосередньо спілкуємося (тут умисне не переходимо на особистості), хочемо зауважити, що сам підхід до виконання абстрактних творів, характер спонук до вибору їх сюжетно-тематичних контентів, пошуків образності та композицій унаочнюваного зумовлюють розподіляти творців сучасного абстрактного мистецтва на дві категорії.

До першої відносимо саме тих, які вибудовують свою творчість на тісних зв'язках з культурними та історичними контекстами образотворення, на безпосередньому урахуванні тих чи інших об'єктивних запитів та потреб соціуму, задля якого власне і творять. Обираючи для своєї діяльності формулу «рух від затребуваного, актуального у просторі та часі до суб'єктивного розв'язку назрілих проблем, авторського унаочнення трансформованої сутності опрацьовуваного», такі митці завжди у ранзі «провідних», «справжніх» метрів своєї справи. Саме вони є успішними творцями «нових абстрактних художніх мов», розробниками «інноваційних», концепційно обґрунтованих способів і прийомів не фігуративної демонстрації художньої думки.

В рамки іншої, явно відмінної категорії ставимо митців, які є дещо, а то й взагалі алогічними в алгоритмах своїх дій. Їх творчий світ сповнений багатьма умовностями, оскільки почасти або ж взагалі «відірваний» від наративів мистецького сьогодення, тих художніх задач і завдань, які поставлені нинішнім соціумом. Висхідна позиція їхньої діяльності – «віднайти, зробити щось таке, що буде безумовно новим і досі не баченим». Однак цей «творчий ключ» оминає безпо-

середньо те, чим живе сучасне абстрактне мистецтво, в чому і з чим його зв'язки, звідки воно рухається і куди йде. Не маючи відповідного підґрунтя, не будучи просякнутою мистецькою об'єктивністю нинішнього дня, її духом і потенціалом, усяка така творчість скоріш сприймається як «гонитва за сучасним», як намагання презентувати себе у світі мистецтва «роботами на один день», «творіннями без перспективи на життя». Причини такого слід шукати у баченні митцем свого мистецького «Я». Частина із них у його психології, частина – у творчому потенціалі, частина – у профкомпетентності. Проте деякі із цих причин іноді промовляють про себе найбільш звучніше. Це, зокрема, посередній чи низький рівень самоорганізації в роботі, продуктивного виходу з творчих пошуків, брак виконавських умінь, відповідного вишколу оперування пластичною і колористичною виразністю у відтворенні задуманого. Окрім того, дві крайні «позиції» вважаються ключовими для багатьох митців, які звертаються до абстрактного, оскільки ними компенсується відсутність саме академічної майстерності (Міронова, 2021, с. 176).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Всякий мистецький твір з'являється як *результат зародження і реалізації творчої ідеї*. І про це безпосередньо може судити лиш сам його автор, творець роботи, визначати ступінь досягнення ним наміченої мети, стверджувати, що він хотів показати за змістом задуманого і що вийшло насправді, на завершальному етапі його пошуків та старань. Висвітлюючи своє бачення згідно піднятих питань, ми «під оцінку» ставили не стільки *якість* творів абстрактного спрямування, виконаних сучасними вітчизняними митцями, як власне самі *принципи* провадження роботи у цій сфері, *механізми* добору авторами алгоритмів виконання творінь такого штибу, пошуку їх сюжетно-тематичного контенту, манер стилістично-образної подачі та прийомів технічного втілення унаочнюваного. Маємо думку, що висвітлене стане принагідним молодому поколінню митців, які прагнуть зв'язати свою творчість чи вже скерували себе у світ абстракції. Далі плануємо зосередитися на авторських манерах сучасних живописців-абстракціоністів, їх «почерковій» вишуканості, розвитку, видозмінах тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вишеславський Г. Що до вподоби : сучасне мистецтво, актуальне мистецтво, Modern art, contemporary art? *Образотворче мистецтво*. 2015. № 1. С. 86–87.
2. Голубець О. М. Українське мистецтво ХХ століття. Львів : Вид-во «Колір ПРО», 2022. 200 с.
3. Горбатенко Л. П. Асоціативно-образний живопис як самобутній напрям нефігуративного образотворчого мистецтва. *АРТ-платФОРМА : альманах*. Київ : КМАЕЦМ, 2021. Вип. 1 (3). С. 361–370.
4. Дубрівна А. П. Абстракція як феномен образотворчого мистецтва України : монографія. Київ : Автограф, 2022. 200 с.
5. Міронова Т. Основні напрями українського мистецтва 1990–2020 років : художня мова, форми та виражальні засоби – стан дослідженості проблеми. *Сучасне мистецтво*. 2021. Вип. 17. С. 175–182.
6. Рудик Г. Б. Основні напрями розвитку абстрактного живопису : історичний огляд. *Наукові записки НаУКМА*. 1999. Т. 13 : Теорія та історія культури. С. 69–78.
7. Скринник-Миська Д. М. «Сучасне мистецтво», «сучасний художник» : трансформація понять. «Ерделівські читання». *Вісник Закарпатського художнього інституту*. 2014. Вип. 5. С. 55–59.
8. Собкович О. Сучасне / актуальне мистецтво в художній критиці Києва початку ХХІ століття. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 34. Т. 4. С. 50–57.
9. Турчак Л. Актуальні питання сучасного образотворчого мистецтва України. Історіографічні аспекти. *Художня культура. Актуальні проблеми*. 2007. Вип. 4. С. 170–171.
10. Юр М. Абстрактний живопис України : світові тенденції та національні традиції. *Сучасне мистецтво*. 2009. Вип. 6. С. 90–103.

REFERENCES:

1. Vysheslavskiy, H. (2015). Shcho do vpodoby : suchasne mystetstvo, aktualne mystetstvo, Modern art, contemporary art? [What do you like : modern art, contemporary art, Modern art, contemporary art?]. *Art*. No. 1. Pp. 86–87 [in Ukrainian].
2. Holubets, O. M. (2022). Ukrainiske mystetstvo XX stolittia [Ukrainian art of the 20th century]. Lviv : Vyd-vo «Kolir PRO». 200 p.
3. Horbatenko, L. P. (2021). Asotsiatyvno-obraznyi zhyvopys yak samobutnii napriam nefihuratyvnoho obrazotvorchoho mystetstva [Associative-figurative painting as an original direction of non-figurative fine art]. *ART-platFORM : almanac*. Kyiv : KMAETsM. Vol. 1 (3). Pp. 361–370 [in Ukrainian].
4. Dubrivna, A. P. (2022). Abstraktsiia yak fenomen obrazotvorchoho mystetstva Ukrainy : monohrafiia [Abstraction as a phenomenon of fine art of Ukraine : monograph]. Kyiv : Avtohrاف. 200 p.
5. Mironova, T. (2021). Osnovni napriamy ukrainskoho mystetstva 1990–2020 rokiv : khudozhnia mova, formy ta vyrazhalni zasoby – stan doslidzhenosti problemy [The main directions of Ukrainian art 1990–2020 : artistic language, forms and means of expression – the state of research of the problem]. *Modern Art*. Vol. 17. Pp. 175–182 [in Ukrainian].
6. Rudyk, H. B. (1999). Osnovni napriamy rozvytku abstraktnoho zhyvopysu : istorychnyi ohliad [The main trends in the development of abstract painting: a historical overview]. *Scientific notes of NaUKMA*. Vol. 13 : Theory and history of culture. Pp. 69–78 [in Ukrainian].
7. Skrynnyk-Myska, D. M. (2014). «Suchasne mystetstvo», «suchasnyi khudozhnyk» : transformatsiia poniat [«Modern art», «modern artist» : transformation of concepts]. «Erdeliv readings». *Bulletin of the Transcarpathian Art Institute*. Vol. 5. Pp. 55–59 [in Ukrainian].
8. Sobkovych, O. (2020). Suchasne / aktualne mystetstvo v khudozhnii krytytsi Kyieva pochatku XXI stolittia [Modern / topical art in art criticism of Kyiv at the beginning of the 21st century]. *Current issues of humanitarian sciences*. No. 34. Vol. 4. Pp. 50–57 [in Ukrainian].
9. Turchak, L. (2007). Aktualni pytannia suchasnoho obrazotvorchoho mystetstva Ukrainy. Istoriohrafichni aspekty [Actual issues of modern fine art of Ukraine. Historiographic aspects]. *Art culture. Actual problems*. Vol. 4. Pp. 170–171 [in Ukrainian].
10. Yur, M. (2009). Abstraktnyi zhyvopys Ukrainy : svitovi tendentsii ta natsionalni tradytsii [Abstract painting of Ukraine : world trends and national traditions]. *Modern art : scientific collection*. Vol. 6. Pp. 90–103 [in Ukrainian].